

Interreg
SLOVENIJA – HRVATSKA
Europska unija | Europski fond za regionalni razvoj

NEVIDLJIVI ŠUPENJAČI

MOŽEMO LI ZAJEDNO ŽIVJETI NA STIJEŃI?

Poštovani penjaču!

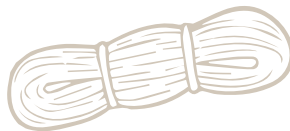
Ovaj je letak namijenjen tebi, u želji da prekrasan sport kojim se baviš, još više poštuje prirodu koju tako rado posjećuješ.

ŠTO SVATKO MOŽE UČINITI?

S obzirom da su vam stijene i njihova zaštita jako bitne, molimo vas da:

- **poštujete pravila i lokalna ograničenja,**
- **prije postavljanja novih penjališta** provjerite stupanj zaštite prirode (o tome obavijestite BIOM),
- **obratite pažnju na to što se događa na penjalištu** i ne penjite blizu aktivnih gnijezda ptica,
- **pridružite se Čuvarima ušare** i saznajte što sve možete učiniti kako bi se zaštitila ova ugrožena vrsta sove u Hrvatskoj (www.uharica.ptice.si/hr),
- pridružite se Čuvarima ušare i saznajte što vi možete učiniti za spas najveće europske sove.

Sportsko penjanje po prirodnim stijenama podrazumijeva svladavanje vertikalnih površina vlastitom snagom i ponekad zahtijeva izniman fizički napor. Bilo da se radi o uzbudljivoj rekreaciji ili profesionalnom bavljenju, sportsko penjanje u penjačima izaziva strastvenu želju za pomicanjem vlastitih psiho-fizičkih granica. Njihov avanturistički

duh u stalnoj je potrazi za nepoznatim i teško dostupnim područjima. Broj zaljubljenika u sportsko penjanje sve više je u porastu, što rezultira ubrzanom gradnjom novih penjališta.

U Sloveniji se u posljednjih 40 godina razvilo više od 5000 penjačkih smjerova, a taj se trend postupno širi i na Hrvatsku. Upravo iz tog razloga neophodno je osvijestiti važnost uloge prirodnih stijena u očuvanju i opstanku određenih ugroženih biljnih i životinjskih vrsta.

STIJENE SU DOM
SPECIJALIZIRANIM
BILJKAMA
I ŽIVOTINJAMA!

Dugogodišnji proces nakupljanja čestica tla u pukotinama stijena omogućava život brojnim cvjetnicama koje na golim stijenama uspješno rastu neometane kompeticijom s ostalim biljkama. Suncem obasjani sipari utočišta su brojnim gmazovima i drugim termofilnim životinjama. Procjepi u stijenama omogućuju rijetkim i ugroženim pticama sigurna mjesta za gniježđenje.

Tommasinijeva merinka *Moehringia tommasinii*

Što kad penjalište nikne na stijeni koja je dom tim bićima?

U većini slučajeva promjene u prirodi su neznatne te stanje prije i poslije nastanka penjališta ostaje povoljno za život bolje prilagođenih vrsta. Međutim, u nekim slučajevima, pojava penjališta ozbiljno ugrožava, pa čak i u potpunosti onemogućava preživljavanje osjetljivih bića u njihovu kamenitom domu. Na

aktivnost penjača posebno su osjetljive rijetke i ugrožene ptičje vrste koje na strmim stijenama traže mir i sigurnost daleko od očiju čovjeka. Ušara ili suri orao napustit će stijenu osjeti li prisutnost ljudi jer se više neće osjećati sigurno u svom prostoru.

mrki gušter *Aglyroides nigropunctatus*

GNJEZDILIŠTE ILI PENJALIŠTE?

mladunci ušare *Bubo bubo*

Ušara je postala simbol zaštite prirode na penjalištima. Ova je vrsta iznimno osjetljiva na uznemiravanje i ljudsku prisutnost u blizini svojega gnijezda.

Mala je vjerojatnost da će fizička promjena stijene ili okoliša u podnožju (uklanjanje grmlja, krčenje raslinja, rušenje stabala) utjecati na ušaru. Najveću opasnost predstavlja česta i dugotrajna prisutnost čovjeka, a sportski penjači na stijeni se zadržavaju dulje vrijeme, ponekad i cijeli dan.

Prikladno gnjezdilište na stijeni ključan je element životnog prostora sove ušare

koji obično pokriva površinu veću od 10 km².

Za odabranu stijenu na kojoj se gnijezdi i boravi vezana je cijelu godinu. Na toj stijeni mladunci ušara ostaju s roditeljima sve do svoje zrelosti. O mladuncima se ušare izuzetno brinu, hrane ih i njeguju te brane od grabljivaca i uljeza. Ako je pritisak potonjih prevelik, ušara će već iduće godine napustiti gnijezdo.

UŠARA I PENJAČ – FENOMEN ODABIRA ISTIHI STIJENA

Nije svaka stijena podjednako dobra za gniježđenje ušare. Istraživanje gnjezdilišta i penjališta u Sloveniji otkrilo je zanimljivu poveznicu. I penjač i ušara među hrpom stijena najčešće biraju visoke, strme, suhe, tople, raščlanjene i dostupne stijene. Sličnost u odabiru može se objasniti ekološkim potrebama velike ušare i potrebama penjača.

Visina i strmost stijene za ušaru znače sigurnost gniježđenja, a penjaču veći sportski i fizički izazov. Tople i suhe

stijene važne su za gniježđenje jer ušara ne savija gnijezdo već polaže jaja neposredno na tlo. To je svojstvo stijene bitno i za penjanje, prvenstveno u zimskom i proljetnom periodu, koji se poklapa s periodom gniježđenja. Neravne stijene prikladne su za gniježđenje jer se ušara može gnijezditi samo na dovoljno velikoj polici ili u rupi. Penjačima neravnine nude više različitih načina penjanja i mogućnost kretanja u različitim smjerovima. Zbog načina prehrane vrsti je bitna dostupnost stijene jer za lov treba otvorene nešumovite površine koje najčešće nastaju ljudskim djelovanjem i prema tomu, blizu su naselja. S druge strane, najbolje posječena penjališta upravo su ona do kojih je lako doći.

Stoga nije neobično da penjališta prvenstveno nastaju upravo na području gnjezdilišta ušare. Danas nam je poznato mnogo penjališta s kojih je ušara nestala, a o čemu svjedoče ostaci praznih gniježdećih polica.

PRIČA O USPJEHU

Poznavanje ekoloških potreba biljaka i životinja, kao i potreba penjača, pomaže nam da sportsko penjanje prilagodimo prostoru smanjujući rizik od štetnog utjecaja na prirodnu ravnotežu okoliša. Prije nekoliko godina napravljen je važan korak uspostavljanjem dijaloga između penjača i čuvara prirode. Dogovorena je suradnja i pravovremena informiranost o namjerama postavljanja novih penjališta. Istovremeno smo prionuli rješavanju konkretnih problema na terenu.

Dobar primjer suživota ušare i sportskih penjača dolazi iz Slovenije. Kompromis je postignut na stijenama Lijak u Vipavskoj dolini i Štrkljevici na Kraškem robu. U okolici ovih stijena omogućeno je penjanje koje ujedno osigurava dugoročni opstanak ušara.

Penjači su uspjeli naći dovoljno prostora za smjerove na račun smanjenih ograničenja u obližnjim penjalištima. Štrkljivicu je ušara napustila početkom devedesetih godina zbog izgradnje penjališta. Nedugo nakon što su se penjači povukli sa stijene, ušara se vratila. Štrkljevica je postala dobar primjer koliko se brzo vrsta može vratiti na stijenu ako joj omogućimo mir i neometano gniježđenje.

Udruga Biom je od 2017. godine partner na međunarodnom projektu LIKE „Living on the Karst Edge” s ciljem cjelovitog rješavanja problematike rekreacije na području Krškog ruba sa hrvatske i slovenske strane. U okviru projekta dobra praksa i pozitivna iskustva sa slovenske strane prenesena su i na naš dio Krškog ruba.

VJERUJEMO DA JE SUŽIVOT MOGUĆ. POMOZITE DA GA POSTIGNEMO! ŽELIMO VAM PUNO PENJAČKIH RADOSTI!

Kontakt:

Udruga Biom

N Preradovićeva 34, 10000 Zagreb

T (01) 4100-018

E info@biom.hr

W www.biom.hr

Tekst: Tomaž Mihelič, Petra Vrh Vrezec / Recenzija: Urška Koce / Prijevod i prilagodba: Petra Čulig / Lektura: Ana Žanko / Fotografije: Slavko Brana, Tomaž Mihelič, Marko Prezelj, Mitja Kaligarič, Eva Vukelič / Dizajn: Polonca Peterca / Tisak: Schwarz d.o.o. / Naklada: 500 primjeraka / DOPPS i BIOM, veljača 2019. / dopunjeno izdanje

Letak je nastao u okviru projekta LIKE „Living on the Karst Edge“, koji provodi Udruga Biom s partnerima: Istarska županija (nositelj projekta), DOPPS – BirdLife Slovenia, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Univerza na Primorskem / Università del Litorale, Prirodoslovni muzej Rijeka, Javna ustanova Natura Histrica i Mestna občina Koper / Comune città di Capodistria. Projekt je sufinanciran u sklopu Programa sudjelovanja INTERREG V-A Slovenija – Hrvatska u programskom razdoblju 2014–2020.

BIOM
UDRUGA / ASSOCIATION